

Godt om krigen i Nordland 1940

Dag Skogheim og Harry Westrheim har skrevet boka ALARM om krigen i Nordland i 1940. Anmeldelsen burde stått før jul. Men siden du likevel skal i butikken for å bytte boka til Wenche Foss eller boka til Ole Kristian Grimnes («Krigen i Norge» – anmeldt av meg i Røde Fanes siste nr.) som du har fått i julegave, så kan det passe like bra med en anmeldelse av ei bra bok nå. Siden den koster litt mindre enn de to andre, kan du sende resten av penga til de britiske gruvarbeiderne (postgiro 2192821).

★ Av LARS BORGERSRUD

Boka er delt i tre: Om kampene rundt Narvik, om kampene på Helgelandskysten og til slutt et kort kapittel om dagene rundt kapitulasjonen. Den midterste delen er best, synes jeg: den er virkelig god.

Narvik – Helgeland

Harry Westrheim har skrevet den første delen. Han tar for seg litt om Narviks historie fram til krigsutbruddet. Så om det tyske angrepet 9. april, og om det britiske 10. og 13. april, og endelig felttoget mot byen fra nord i mai/juni.

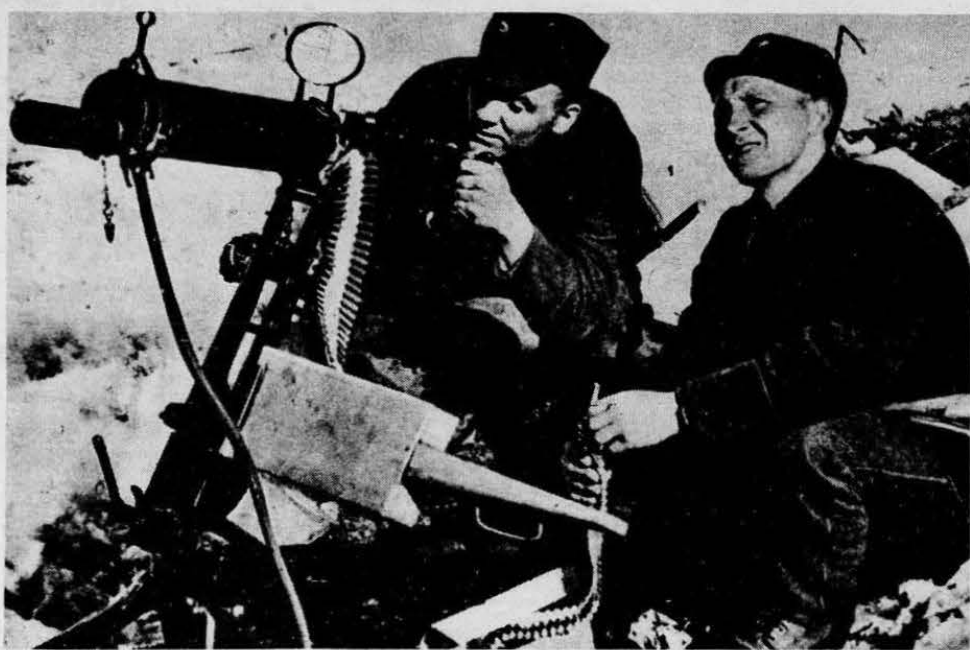
Dag Skogheim begynner i sør med å fortelle om Infanteriregiment nr. 14's nøytralitetsvakt og hvordan regimentet blei sendt til Steinkjer for å delta i det angrepet allé regna med skulle komme – sørover mot Trondheim. Så om tilbaketog nordover etter at trønderavdelingene blei kommandert til å overgi seg.

Den siste delen er skrevet av Westrheim, og forteller om den siste desperate tysk/østerrikske frammarsjen til Narvik fra Fauske, og om situasjonen i Narvik-dikstriktet i de samme dagene.

Avsløre eller tilsløre

Nytt av året er at «en av våre fremste» historikere går ut med programsetninger om nødvendigheten av å «heroisere» regjeringa, og hvorfor det er viktig å være «dobbelts reaksjonær» for å motvirke «nåtidens smak» og om det viktige i å «knytte sprikende slektsledd sammen» osv. (Grimnes/Krigen i Norge). Boka hans er markedsført som tidenes bibel om 1940, med pomp og prakt og masse, masse penger. Boka forstår 1940 ihjel. Alle parter blir forstått. Hvor vi enn snur oss har vi tårer i øya og klump i hals. Og det kunne ikke gått annerledes.

ALARM er stikk motsatt. Og særlig den midterste delen. Med nærmest en etnologs sans for intervjuet som kilde tegner Skogheim en virkelighetsnær framstilling både av norsk tilbaketog og østerriksk frammarsj. Han støtter seg også på tyske dagbøker. Med støtte i disse har han klart å gi en «med øster-

Norske soldater i stilling med mitraljøse.

■ Dag Skogheims/Harry Westrheims «Alarm. Krigen i Nordland 1940» er ei god bok. Først og fremst fordi den forteller historien fra de vanlige soldatenes utgangspunkt. Den bringer spennende nytt, og dokumenterer f.eks. at den norske bataljonsledelsen hadde ei linje for undergraving av den norske kampevnen. Dette skriver Lars Borgersrud i sin omtale.

rikske øyne»-skildring. «Soko-bataljonen» som skulle unnsatte de innsluttede styrkene i Narvik, hadde verdens øyne på seg. Og de visste at de var de eneste som kunne redde general Dietl som blei hardere og hardere presset fra nord. «Soko-bataljonens» teknologiske og siviliserte sjøloppfatning, blir stilt opp mot synet på fienden: Beundring for de vanlige soldatenes mot og evne til å forvandle et fjellskar til en uhyggelig og dødelig scene for overfall, blandet sammen med forakt for det primitive i disse laverestående pergynterne. Mosjøen = gullgraverlandsby i Alaska.

Offiserer – spioner og mytteri

De stortyske frelserne hadde ikke overdreven respekt for sine norske offiserskolleger, noe som er forståelig ut fra yrkesetiske æresbegreper. Skogheim viser hvordan bataljonsledelsen med major Sundlo i spissen (bror til obersten i Narvik) hadde ei linje for undergraving av kampevnen. Dette dokumenteres overbevisende, da majoren tvang igjennom utnevnel-

sen av den danske eventyreren (og finnlandsfrivillige) Tage Ellinger som kp-sjef. Det førte til mytteri. Mange kjenner sikkert til Tage Ellingers framstilling av dette i «Den forunderlige krig» (1960). De bør absolutt sette seg inn i hva som virkelig skjedde. Skogheim viser også hvordan den fryktelige togulykken ved Snåsavatnet der 8 norske soldater blei drept og mange såret, virket inn på ledelsen, og hvordan ledelsen saboterte ordrene fra 6. divisjon og istedet stimulerte surmulning og sammenbruddsstemning.

Norske spioner opptrådte sammen med de østerrikske troppene ved forskjellige høye, dokumenterer Skogheim. Akkurat dette viser Skogheims sans for viktige detaljer. Det har nemlig vært en stående påstand fra «den herskende skole» i 1940-forskningen at mesteparten (om ikke alt) av ryktene om spionasje for tyskerne i 1940 var overspent hysteri. Vi veit at det var en organisert 5. kolonne i Østfold. Nå veit vi også at det var det i forbindelse med framrykkingen i Nordland.

Svakheter

Metoden med intervjuer og muntlige beretninger som stilles opp mot sitater fra dagbøker gir Skogheims del en stram og spennende form. Jeg kan fornemme litt av tankene og følelsene på begge sider. Dette har ikke lyktes helt i den første delen. Jeg tror at grunnen til det er at de militære hendingene rundt og nord for Narvik var så mye mer kompliserte enn de nordover fra Steinkjer.

Westrheim har mistet noe av dynamikken, særlig i første del av kampene. F.eks. er katastrofen da trønderbataljonen blei sprenngt i Gratangen nesten ikke behandla, og slett ikke konsekvensene av det. Kanskje kunne boka som helhet tjent på å avgrensa seg til å ta opp hendingene sør for Narvik.

Grunnplanshistorie

At dette er ei god bok, skyldes først og fremst at den forteller fra de vanlige soldatenes utgangspunkt. Den bringer spennende nytt. Visste du f.eks. at i den polske brigaden fantes en avdeling som blei kalt Dabrowski-avdelinga, som besto av hundre mann med to års kamperfaring fra de internasjonale brigadene i Spania? At omlag det samme antallet spanjoler med kamperfaring fra borgerkrigen i Spania deltok i den franske fremmedlegionen som kjempet skulder ved skulder med de polske styrkene?

Sammen med de norske var det disse styrkene som erobret Narvik. (Tilfeldig at det ikke var Grimnes som så dette poenget?)

Dag Skogheim/Harry Westrheim: ALARM. Krigen i Nordland 1940. Tiden.

” Neste dag, da vi marsjerte gjennom den trange, skogbevokste dalen, falt fortroppen i et fiendtlig bakhold. Norske patruljer på ski hadde satt seg fast i det uoversiktelige lendet ovenfor veien, rigget opp maskingevær, og tok den framrykkende troppen under velrettet ild. De første døde. Men snart er forsterkningene der. Nordmennene nedkjempes med bombekastere. De norske offiserene oppfordrer sine mannskaper om å innstille kampen og dra hjem. ”

” En såret nordmann, lang, mager, seig, knoklete, en riktig Per Gynt-type, som tross et skudd i brystet ikke vil bli liggende på sykebåra, men stadig springer opp og humper framoverbøyd omkring på førstehjelpsplassen med et lite emaljert kokekar hengende i knapphullet, antakelig brukt som kopp, forklarer oss på gebrokkent tysk: sjette norske divisjonen der foran! Ingen kapitulasjon, krig! krig! Som vanvittig brøler han dette. ”

(Fra «Es war ein Edelweiss», 1962)